

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมโลกปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้การเรียนรู้ของโลกไร้พรมแดน การจัดการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงผู้เรียนให้มีทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใช้เทคโนโลยีสื่อสารสนเทศ สามารถแก้ปัญหาอย่างมีสติ มีเหตุผลใช้วิจารณญาณแยกแยะข้อมูลข่าวสาร เลือกรับสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ มีความรู้เท่าทันโลกเป็นพลเมืองดีของสังคม สามารถครองตนให้รอดพ้นจากอบายมุขสิ่งเสพติด และสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน โดยเฉพาะครูมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังกล่าว ให้เกิดการรวมพลังเพื่อพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (ดวงกมล สีนเพ็ง, 2551 : 1-5) การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพประชากรในประเทศจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการศึกษา ในสถาบันการศึกษาเป็นสำคัญ (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551 : 5) สถาบันศึกษามีหน้าที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และยั่งยืน แนวการจัดการศึกษาตามมาตรา 22 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพมีความรู้ คู่คุณธรรม สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ มาตรา 24 ระบุว่า ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำดี คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างสมดุล ปฏิักฝึคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2549 : 10-20)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนคาดหวังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย อยากเห็นเยาวชนไทยมีความรู้ความสามารถในด้านการคิด ทักษะในการทำงาน มีคุณธรรม

จริยธรรมและค่านิยมในการตัดสินใจเพื่อสังคม และประเทศชาติ อยากรู้เห็นเยาวชนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพเจริญงอกงามครบสมบูรณ์ทุกด้าน เต็ม โดเป็นคนดี คนเก่งของสังคมไทย แต่สังคมไทยในปัจจุบัน กลับแสดงออกในทิศทางตรงกันข้าม คือ คนมักแสดงออกตามกระแสนิยม ความคิดไม่เข้มแข็งพอ ส่งผลให้สภาพสังคมอยู่ในสภาวะแตกแยก ทักษะและค่านิยมในการทำงานต่ำ จึงไม่มุ่งงานเพื่อให้เกิดคุณภาพของงานและผลงานที่น่าประโยชน์สู่สังคมโดยรวม ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนไป จนสังคมกลายเป็นวัฒนธรรมแบบไม่เอื้ออาทรต่อกัน ละเลยกฎเกณฑ์ทางสังคม ทำลายสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนโดยรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 3) การจัดการศึกษาให้ได้ผลดี มีคุณภาพในเกณฑ์ระดับสูงได้นั้น จึงควรเพิ่มหลักการสำคัญในการพัฒนาโดยการกำหนดมิติคุณภาพด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านเจตคติ จัดเป็นระดับคุณภาพในแต่ละมิติจากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง เพื่อคุณภาพในภาพรวมของนักเรียนทุกคน และยึดเป็นเป้าหมายคุณภาพที่ทุกคนนำไปใช้พัฒนาได้จริง (ศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์, 2552 : 19)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิต ที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษา ให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทสำคัญ มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มุ่งพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ ที่สมดุลทั้งทางร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นไทยและความเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ มีเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพ การศึกษา ตลอดชีวิต โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ ได้ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดนโยบายให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นฐานการพัฒนา ให้ตระหนักถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ตามสภาพท้องถิ่น วางรากฐานให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นวิถีชีวิตที่มีความยั่งยืน และกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ 5 ข้อ คือ 1) ความสามารถในการสื่อสารการรับและส่งสาร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักเลือกรับ และส่งสาร โดยใช้หลักเหตุผล พร้อมทั้งใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 2) ความสามารถ

ในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง สังคมอย่างเหมาะสม 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็น ความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูล สารสนเทศ พร้อมทั้งมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสภาพแวดล้อม 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็น ความ สามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา ตนเอง สังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงานการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม (กระทรวง ศึกษาธิการ. 2551 :3-12)

เนื่องจากการจัดการศึกษานบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งปลูกฝัง จิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้นักเรียนตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อyddตัดจิตใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า การเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และรู้จักเตรียมตัวให้พร้อมรับ ต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ หมั่นแสวงหาความรู้ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยใช้สติปัญญาในการทำงาน มีคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นแบ่งปันช่วยเหลือกันอันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ปริญญา พินุลสรารูช (2550 : 3) ได้กล่าวว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา มีเป้าหมายให้เด็กรู้จักความพอเพียงมุ่งปลูกฝังอบรมให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าเป็น ส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระการเรียนรู้ให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าทรัพยากรอยู่ร่วมกับผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีจิตสำนึก รักยสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าวัฒนธรรม ค่านิยมความเป็นไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงรู้ว่า ตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมโลก การกระทำของตนมีผลเชื่อมโยง กับสภาพแวดล้อมในโลก ครูควรบูรณาการการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยง ในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ เป็นองค์รวม ใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาคน สร้างเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณภาพ และมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบรากฐานของ สังคมไทย มีความตระหนักในภารกิจให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลางพัฒนา

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มุ่งเน้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาประเทศ จึงกำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษา ใช้คุณธรรมนำความรู้สร้างคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ตามวิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ ความร่วมมือกับสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา สถานศึกษา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำลังเป็นที่สนใจนำไปใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงขาดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (ไพเราะ เลิศวิราม. 2550 : 5) แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น ระยะ 3 ปี 2552-2554 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น คือ ประชาชนได้รับบริการสาธารณะ ด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคุณภาพได้มาตรฐาน ประชาชนและภาคีการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เด็กเยาวชน ประชาชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ประชาชนมีความรู้เพียงพอสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพ เด็ก เยาวชนและประชาชนรักในเอกลักษณ์และค่านิยมความเป็นไทย เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เด็ก เยาวชน และประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สภาพของครอบครัวมีความอบอุ่น ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. ม.ป.ป. : 5-6) งานวิจัยการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่ศึกษาการดำเนินงานของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2550 : 20) แนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มุ่งเน้นให้เกิดบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาและพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคม มีความสุขถ้วนหน้า พึ่งตนเองและก้าวทันโลก โดยรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีค่านิยมร่วมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เจตคติ กระบวนการทำงาน และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงก้าวทันโลก สามารถเลือกใช้ความรู้ เทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าเหมาะสม มีระบบคุ้มกันในตัวที่ดี มีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเรียนรู้การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ระบุว่า การพัฒนามุ่งพัฒนาจิตใจ ให้ยึดมั่นในสันติสุขอยู่ในกรอบของศีลธรรม รัฐบาลจะต้องเร่งส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน เช่น ความเพียร การเก็บออม มีวินัย ความสามัคคี การชื่นชมคนดี มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติ มีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง (พนม พงษ์ไพบูลย์ และคณะ. 2546 : 280-327)

ปัญหานักเรียนปัจจุบันที่สถานศึกษาส่วนใหญ่พบ คือ ปัญหาเด็กหนีเรียน ซึ่งเป็นโอกาสที่เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยง ปัญหาสิ่งเสพติด ปัญหาการใช้กำลังหรือความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2546 : www.forums.dmh.go.th ; สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2553) ได้สรุปถึงสาเหตุและแนวทางแก้ไข ปัญหาเด็กหนีเรียน คือ เด็กหนีเรียนมีปัญหามาจาก 1) ปัญหาด้านร่างกาย อาจเป็นเพราะเด็กมีโรคประจำตัวหรือเจ็บป่วยเรื้อรังทำให้ขาดเรียนบ่อยๆ ตามบทเรียนไม่ทัน เด็กบางคนอาจมีปัญหาสายตา ปัญหาการได้ยิน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนที่สามารถแก้ไขได้ 2) สาเหตุด้านครอบครัว ได้แก่ มีความขัดแย้งภายในครอบครัว พ่อแม่ทะเลาะกัน ทำให้เด็กอารมณ์หวนไหว ไม่มั่นคง เครียด เหม่อลอย เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง ไม่มีสมาธิ เด็กขาดความอบอุ่น พ่อ แม่ยุ่งแต่ทำงาน หาเงินไม่มีเวลาพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือกัน เด็กนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่นถูกตำหนิซ้ำเติม พ่อแม่คาดหวังผลการเรียนของเด็กมากกว่าคำนึงถึงความรู้สึกที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวไม่ดีต่างคนต่างอยู่ไม่กล้าพูดคุยปรึกษาปัญหา รักและตามใจเด็กอย่างไร้ขอบเขตโดยไม่ตั้งใจ เด็กจึงชอบความสบายรักสนุกขาดวินัยในตนเองทำให้เด็กปรับตัวได้ยากเมื่อต้องเผชิญสถานการณ์ใหม่ๆ 3) สาเหตุด้านโรงเรียน พบว่า ผลจากการเรียน ได้แก่ บทเรียนยากขึ้น ระดับความสามารถต่ำ สติปัญญาไม่ค่อยดี เมื่อนักเรียนเรียนชั้นสูงขึ้น วิธีการเรียนเปลี่ยนไป วิชาการมากขึ้น การบ้านมากและยากขึ้น บางครั้งครูไม่น่าสนใจ เด็กรู้สึกว่ายาก เด็กที่ทำงานซ้ำๆ จะอะไรซ้ำกว่าเด็กอื่น จะเบื่อการเรียน ไม่สนใจสิ่งที่ครูสอนไม่ส่งการบ้าน ทำงานไม่เสร็จ ถูกคุตตลอดเวลา ระบบการเรียนการสอนเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้เด็กรู้สึกล้มเหลวไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน ผลจากครูผู้สอน ได้แก่ ครูคาดหวังว่า สอนแล้วเด็กทุกคนจะเข้าใจและปฏิบัติได้เหมือนกัน เด็กบางคนที่ไม่ทัน กลัวครูจะไม่กล้าถาม ถ้าครูไม่ช่วยติดตามไม่ช่วยสอนเสริม เด็กสะสมความไม่เข้าใจพอกพูนขึ้น จนอุทกคามการเรียนรู้ใหม่ในที่สุดเด็กก็เบื่อการเรียน ขาดความมั่นใจ จะรู้สึกว่าตนเองไม่มีความหมาย ครูรักและสนใจเพื่อนที่เรียนเก่ง ประพฤติดี และคอยจับผิดตำหนิว่ากล่าว ประณาม ลงโทษรุนแรงแก่เด็กที่มีปัญหาและด้อยความสามารถ ทำให้เด็กได้รับความอับอายไม่กล้าสู้น้ำไหลไปหาความสุขข้างนอก ถูกคาดโทษจากการทำงานไม่ทันไม่ส่งการบ้าน ไม่ทำตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน เช่น ผมยว แต่งตัวไม่ถูกต้อง ขัดแย้งกับเพื่อน ถูกเพื่อนแกล้ง เข้ากับเพื่อนไม่ได้ ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับเด็ก ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือกันวางแผนพัฒนาที่มีรูปแบบชัดเจน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของนักเรียน ตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม (2554 : 52-56) ได้กล่าวถึง วิสัยทัศน์การพัฒนา การศึกษาของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น คือ “การจัดการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้พื้นฐานความเป็นไทย มุ่งสู่ความเป็นสากล” แนวทางพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ เด็ก เยาวชน ประชาชนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาของเทศบาลเมืองมหาสารคาม คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกันเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายใจ สังคม อารมณ์และจิตวิญญาณ เสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นการพัฒนาคุณธรรม ความเสียสละ ความสามัคคีและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนางานบริการทางสังคม ด้านการศึกษา กีฬา อีกทั้งยังให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจ มีส่วนร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น จากข้อมูลงานแนะแนวโรงเรียนเทศบาลบ้านสองนางโย พบว่า สภาพปัญหาของนักเรียน คือ นักเรียนส่วนใหญ่ครอบครัวหรือผู้ปกครองมีฐานะปานกลางถึงยากจน ไม่มีเวลาให้กับบุตรหลานอย่างเพียงพอ นักเรียนอาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา ขาดความอบอุ่น มีค่านิยมผิดๆ จากบริบทสื่อเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม หนีเรียน ใช้ยาเสพติด มีพฤติกรรมเสี่ยงตามการเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบัน (โรงเรียนเทศบาลบ้านสองนางโย. 2553 : 3-5) สอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2551 : 27-28) สรุปว่า ผู้เรียนขาดทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่ได้รับความเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ไม่ตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และสถานศึกษาขาดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน การกำหนดแนวทางปฏิบัติ ตัวชี้วัดความสำเร็จตลอดจนยุทธศาสตร์ กิจกรรมปฏิบัติ ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กัน อุปสรรค คือ สถานศึกษาไม่ได้คัดเลือกเด็กเข้าเรียน สอดคล้องกับรายงานการวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า จุดอ่อน ด้านการบริหารจัดการ คือ การกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา ไม่ได้ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง แผนงาน โครงการ ไม่มีรูปแบบ ขั้นตอน วิธีการ ตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน ขาดการติดตามประเมินผล แต่เป็นแผนที่เคยดีปฏิบัติสืบต่อกันมา การใช้แหล่งเรียนรู้ไม่มีระบบควบคุมความปลอดภัยในการใช้งาน ครูขาดการนิเทศติดตาม จึงทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร การประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานยังไม่ทั่วถึงและไม่ทันตามกำหนด ด้านนักเรียน คือ นักเรียนขาดทักษะการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดทักษะการใช้แหล่งเรียนรู้ไม่กระตือรือร้น

ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่กล้าแสดงออก บางส่วนยังขาดระเบียบวินัย เพราะถูกตามใจจากญาติ พี่น้อง ที่พ่อ แม่ไม่มีเวลาดูแล ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นเป็นเด็กมีปัญหา มีค่านิยมค่านิยมผิดๆ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ปัญหาค้างภาระงานที่ครูมอบหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม นักเรียนต้องได้รับการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เช่น การทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่ระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรส่วนตัวและส่วนรวม ด้านสุขภาพอนามัยนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการรักษาสุขภาพตนเอง ไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว นักเรียนบางส่วนยังไม่ทราบว่าผู้ปกครองประกอบอาชีพอะไร มีรายได้จากที่ไหน ด้านการศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่ ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นแต่ออกไปประกอบอาชีพหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว ส่วนอุปสรรคการพัฒนา ด้านการบริหารจัดการ คือ คณะกรรมการสถานศึกษา .. ขึ้นพื้นฐานและผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง หรืออาชีพอิสระทำไร่ ทำนา ทำให้การประสานความร่วมมือพัฒนาไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร นักเรียนพักอาศัยอยู่นอกเขตบริการชุมชนเทศบาล ผู้ปกครองไปประกอบอาชีพต่างถิ่น นักเรียนอาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดาและที่สำคัญสถานศึกษาไม่ได้คัดเลือกเด็กเข้าเรียน ส่วนอุปสรรคการพัฒนา ด้านนักเรียน คือ นักเรียนบางส่วนยังมีปัญหาการเรียนรู้อยู่และอยู่ในชุมชนที่มีแหล่งยั่วยุ ล่อแหลมทำให้นักเรียนประพฤติตนตามกระแสนิยมที่ไม่เหมาะสมจึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผู้เรียน (กองการศึกษา. 2554 : 129-139)

จากนโยบาย ทิศทางการจัดการศึกษา สภาพปัญหาดังกล่าวเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะชีวิต สามารถปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปัจจุบัน ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีคุณภาพน่าเชื่อถือ บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือในการกำหนด ทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำศัพท์สำคัญ

1. การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศึกษา
2. การพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพปัญหาเป็นอย่างไร
2. แนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ควรมีแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนอย่างไร
3. การทดลองใช้และปรับปรุง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม มีผลการประเมินการทดลองใช้เป็นอย่างไร และมีผลการปรับปรุง พัฒนาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อทดลองใช้ และปรับปรุง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม นำไปทดลองใช้ และปรับปรุงพัฒนาตามลำดับ

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 159 คน ประกอบด้วย

- 1.1 ประชากรสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 145 คน ได้แก่ นักเรียน

ครูผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานและผู้เชี่ยวชาญ

1.2 ประชากรสังกัดหน่วยงานอื่น จำนวน 14 คน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร
สถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
เพื่อเป็นตัวแทนในการวิจัย จำนวน 159 คน ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 145 คน ดังนี้

2.1.1 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 60 คน

2.1.2 ครู จำนวน 39 คน

2.1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 27 คน

2.1.4 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 14 คน

2.1.5 ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน

2.1.6 ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน

2.1.7 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างสังกัดหน่วยงานอื่น จำนวน 14 คน ดังนี้

2.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 3 คน

2.2.2 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน

3. ตัวแปรที่ทำการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สภาพปัญหาการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
ประกอบด้วย

ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการศึกษา

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ระหว่าง
วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2554 ถึงวันที่ 5 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554

ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างวันที่ 7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 ถึงวันที่ 19 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และปรับปรุง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างวันที่ 20 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554 ถึงวันที่ 15 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษา โดยนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางและวิธีการที่กำหนดมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 2) กำหนดแผนพัฒนา 3) การนำแผนพัฒนาสู่การปฏิบัติ 4) การประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่าย 5) การติดตาม ประเมินผล 6) การปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง
2. การพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัยและระดับการศึกษา โดยจัดแหล่งเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและด้านทักษะชีวิต สามารถปรับตัวได้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างสมดุล บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา
3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงชี้แนะแนวทางปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น พึ่งตนเองได้ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เอื้ออาทรต่อกัน พัฒนาการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง
4. ตัวแทนครู หมายถึง หัวหน้างานแนะแนว หัวหน้างานปกครอง หัวหน้างานวิชาการ และหัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

5. ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวแทนผู้ปกครอง
6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม
7. ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ปลัดเทศบาลและนายกเทศมนตรีเมืองมหาสารคาม
8. กลุ่มตัวอย่างสังกัดหน่วยงานอื่น หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู โรงเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมเป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
9. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง นักบริหารการศึกษาศึกษานิเทศก์ ในสังกัดเทศบาลมหาสารคาม อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
10. การวิจัยและพัฒนา หมายถึง การกำหนดกระบวนการวิจัยและพัฒนาเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม มีขั้นตอนการวิจัย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 3 ทดลองใช้และปรับปรุง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

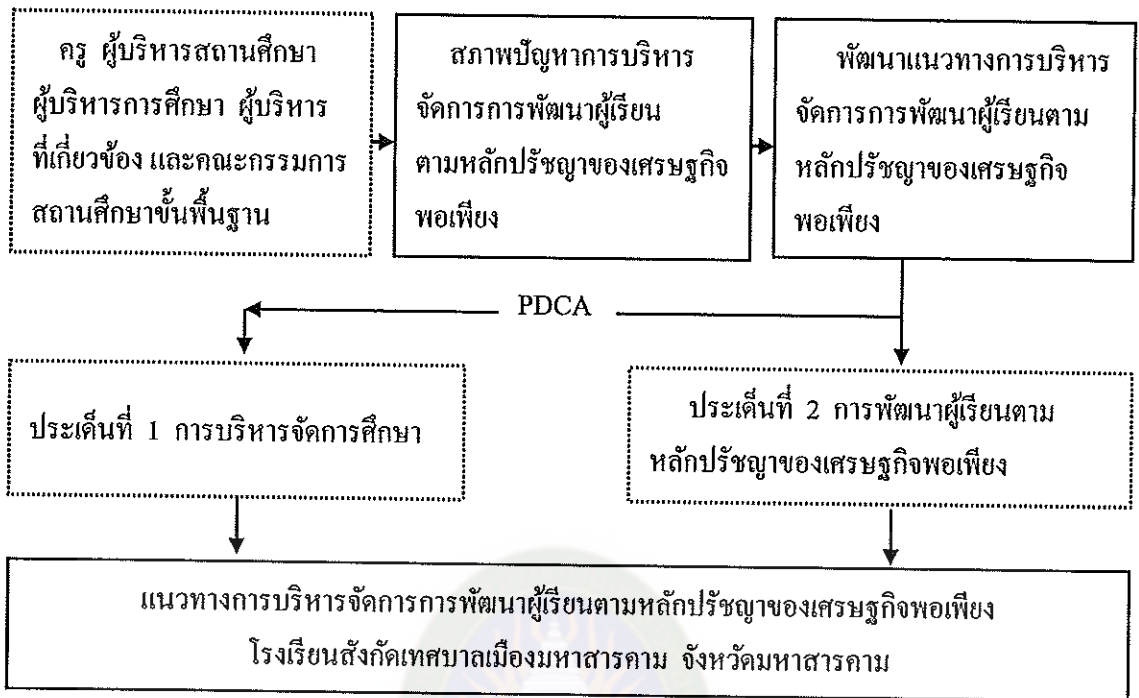
กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยแยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการศึกษา

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทบทวนหลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ปรากฏดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สถานศึกษามีแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อถือได้ โดยใช้การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามกระบวนการของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม และสังกัดหน่วยงานอื่น

2. สถานศึกษาสามารถนำแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการจัดการศึกษาและเป็นแบบอย่างแก่สถานศึกษาสังกัดหน่วยงานอื่น ๆ ได้